

Muistio ympäristöministeriölle ohjausryhmän työstä toissijaisten vastuujärjestelmien uudistamiseen liittyvässä lainsäädäntöhankkeessa

Elinkeinoelämän järjestöjen lausuma muistioon:

Elinkeinoelämän keskusliitto, Kaivosteollisuus ry, Kemianteollisuus ry ja Metsäteollisuus ry

Työskentely

Toissijaisten vastuujärjestelmien kehittäminen on ollut pitkään vireillä. Vaihtoehtoja selviteltiin jo 2014 päättyneessä työryhmätyössä. Nykyinen lainsäädäntöhanke käynnistyi esiselvityksellä. TOVA-hankkeen ohjausryhmä on työskennellyt lähes kahden vuoden ajan, ja hanke jatkuu vaikutusten arvioinnilla sekä jatkoselvityksillä.

Elinkeinoelämän järjestöt - ja sitä kautta eri alojen yritykset - ovat olleet osaltaan mukana antamassa panostaan tähän työhön.

TOVA-lainsäädäntöhankkeen etenemistä ovat hankaloittaneet mm. rajaukset, joita tehtiin ohjausryhmän työhön. Kokonaisuutta päästiin tarkastelemaan vasta touko-kesäkuussa 2021. Tuolloin ohjausryhmän tietoon saatettiin poliittinen linjaus budjetin ulkopuolisesta rahastosta, johon yhdistettäisiin sekä öljyvahinkojen että muiden ympäristövahinkojen toissijainen korvaaminen. Tässä ratkaisusta ohjausryhmää ei kuultu lainkaan etukäteen.

Linjauksessa Öljynsuojarahaston mukainen korvausmalli ja ohjausryhmässä käsitelty TOVA-maksujen malli yhdistettäisiin rahaston perustaksi. Tämä ehdotettu ratkaisu johti epäsuhtaan, jossa ehdotuksen vastuuperusteet, maksuvastuut ja korvattavien vahinkojen rajaukset vaativat perusteellista uudelleentarkastelua.

Päälinjaukset

Lainsäädäntöhankkeen tavoitteina ovat alusta lähtien olleet (YM:n esityksen mukaan) aiheuttaja maksaa -periaatteen toteutuminen, mallin ennakoitavuus ja tarkkarajaisuus, kustannusten ennallaan pysyminen ja mallin hyväksyttävyyys.

Näemme, että lakiehdotus ei sellaisenaan vastaa näitä tavoitteita. Pidämme ehdotuksen jatkotarkastelussa erityisen tärkeänä, että

- aiheuttaja maksaa -periaate toteutuu
- ei luoda uutta vastuuperustaa
- järjestelyt ovat aina toissijaisia
- menettelyllä ei saa olla negatiivista ohjausvaikutusta
- toimenpiteet ovat ennakoitavia, tarkkarajaisia ja välttämättömiä
- kustannukset ovat kohtuullisia ja oikein mitoitettuja.

Jatkotyöskentely

Jotta ympäristövahinkorahastoa koskevan ehdotuksen vaikutuksia ja hyväksyttävyyttä voidaan tarkastella maksajien kannalta kokonaisuutena, jatkotyöskentelyssä on paneuduttava moniin ratkaiseviin kysymyksiin.

Vuotuisen maksun määräämisen perusteet ovat ehdotuksessa edelleen epäselvät ja tulkinnanvaraiset. Laitoskokonaisuuden maksujen määräytymisen pitää olla selkeä ja yksiselitteinen. Samoin yrityskohtaista maksukattoa on syytä tarkastella vakavasti.

Ennakkokorvauksen maksua on esitettyssä muodossaan vaikea pitää hyväksyttävänä toissijaisen vastuuvälineen kehittämisessä. Rajanvetoa ensisijaisten ja toissijaisten välineiden käytöstä on näiltä osin selvästi tarkennettava.

Pääomarajojen ja korvauskattojen on toissijaisessa järjestelmässä syytä olla maltillisia ja oikeasuhtaisia. Oleellista on tapauskohtaisten ja vuotuisten korvauskattojen määrittely ja suhteuttaminen pääomarajoihin. Uudelleenmäärittely on oleellista järjestelmän hyväksyttävyyden ja pitkäaikaisten kustannusvaikutusten kannalta.

Korvattaviksi vahingoiksi on ehdotettu **yksittäisiä vahinkoja eri kuljetusmuodoista**. Tämä kokonaisuus vaatii perusteellista läpikäyntiä ja uudelleenharkintaa. Kysymykseen liittyy myös maksuvelvollisten joukon laajentaminen.

ARVITOVAn työtä on jatkettava peilaten erityisesti edellä mainittuihin jatkoselvityksen tuloksiin. Tässä on kiinnitettävä huomiota edelleen eri sääntelyvaihtoehtojen tasapuoliseen kuvaukseen ja tarkasteluun.

Eri vaihtoehdot uudelleentarkasteluun. Olisi pohdittava, onko tarkoitukseen tarvetta perustaa pysyvä valtion budjetin ulkopuolinen rahasto. Rahaston ohella tulisi pohtia eri vaihtoehtoja – myös niitä, jossa yhdistetään useampia eri järjestelyjä nykyistä kattavamman toissijaisen järjestelmän luomiseksi.

Valvonnan tehostaminen ja kehittäminen vähentäisi ratkaisevasti TOVA-tapausten määrää. Jatkotyössä tukisikin tarkastella valvonnan roolia ja sen kehittämistarpeita – samoin kuin valvonnan puutteiden vaikutusta realisoituneisiin TOVA-tilanteisiin.

Elinkeinoelämän jättämiä kommentteja

Ohjausryhmän jäsenet ovat luonnollisesti käytettävissä jatkotyöskentelyssä. Elinkeinoelämän järjestöt ovat jättäneet yksityiskohtaiset kommenttinsa viimeisimpään lakiluonnokseen ja luonnokseen vaikutusten arvioinnista:

- Kommentteja YM:n ehdotukseen 21.6.2021 ÖSRA-TOVA-rahastoksi (2.7.2021, Satu Räsänen)
- Kemianteollisuuden kommentteja ehdotukseen ÖSRA-TOVA-rahastoksi (9.8.2021, Pia Vilenius)
- Neste Oyj:n näkemyksiä ympäristöministeriön TOVA-työryhmälle esitetystä luonnoksesta laiksi ympäristövahinkorahastosta, luonnos 16.6.2021 (Neste Oyj, 9.8.2021)
- Kemianteollisuuden kommentit TOVA-ohjausryhmän kokouksen 12.10.2021 materiaaleihin (2.11.2021, Pia Vilenius)
- Kemianteollisuuden kommentit vaikutusten arviointiin (esitelty TOVA-ohjausryhmän kokouksessa 16.9.2021 (23.9.2021, Pia Vilenius)
- YTP:n kommentit TOVA-ohjausryhmän materiaaleihin 21.6. (13.8.2021)

Lausuma 12.11.2021

- Metsäteollisuuden kommentit YM:n muistioon ja luonnokseen laiksi ympäristövahinkorahastosta (12.11.2021, Jyrki Peisa)
- Energiateollisuuden kannanotto TOVA-lainsäädäntöä valmistelevan ohjaustyhmän työhön (4.11.2021, Heidi Lettojärvi)
- Kaivosteollisuuden kommentit